

In maart 1871 -133 jaar geleden dus - kende Parijs haar Commune. Het lijkt ons tijd voor een terugblik, want, hoewel deze geschiedenis zelden in de schoolboeken verschijnt, kunnen er nog steeds lessen uit worden getrokken naar vandaag toe.

In 1871 was keizer Napoleon reeds twintig jaar aan de macht, sinds zijn staatsgreep op 2 december 1851. Diegenen die hem steunden begonnen hem beetje bij beetje in de steek te laten en hij zag in de oorlog met Pruisen de enige manier om politiek te overleven. Ijdele hoop, zo bleek, want zijn leger kapituleerde in Sedan en hijzelf werd gevangen genomen. Toen de Parijse bevolking dit nieuws vernam, kwam ze in opstand en op 4 februari werd de Republiek uitgeroepen, met het doel de "Pruisische bezetter te verjagen". Een burgerlijke regering "ter Verdediging van het Vaderland" werd samengesteld, terwijl Parijs het slachtoffer werd van een verschrikkelijke belegering.

Op 8 februari 1871 werd een Nationale Assemblee verkozen, die voor de grote meerderheid uit royalisten bestond die het platteland vertegenwoordigden. Deze assemblee zetelde te Bordeaux en ze verkoos Thiers aan het hoofd van de uitvoerende macht. Thiers begaf zich hierop naar Parijs om over de overgave van Frankrijk te onderhandelen met Bismarck. De overgave werd getekend op 26 februari.

In Parijs had men echter alle gevechtssklare mannen verenigd in een Nationale Garde (170.000 manschappen in totaal, verdeeld over 200 bataljons). Ze waren goed gewapend, ze beschikten over kanonnen die ze zelf hadden bekostigd en hadden verkozen officieren. Verontrust door hun strijdslust trachtte Thiers zich meester te maken over de kanonnen die ze hadden opgesteld te Montmartre. Op 18 maart zag men het begin van de volksopstand: het volk en de soldaten verboederden en de regering moest, samen met haar gedemoraliseerde bende, vluchten Versailles.

De macht kwam zo in handen van het Centraal Comité van de Nationale Garde. Nochtans hadden deze laatsten hier niet om gevraagd. Dat CC bestond immer uit gematigde klein-burgers, die een afkeer hadden van het geweld en de illegaliteit, en zo snel mogelijk plaats wilden maken voor een verkozen stadsbestuur. Dit stadsbestuur kwam op 28 maart: het werd de Algemene Raad van de Commune. De meerderheid van de 90 verkozenen bestond uit revolutionairen (waaronder 25 arbeiders), maar deze revolutionaire meerderheid viel snel uiteen in drie groepen die mekaar voortdurend zouden bekampen: de Eerste Internationale, de Blanquistische partij en de "Jacobijnen" (kleinburgers die van een zuiver politieke revolutie droomden). Sociale en symbolische maatregelen

De Commune had zich in vijftien dagen omgevormd van een volksopstand tot een ware sociale revolutie. Er werden voorbeeldige maatregelen genomen. Laten we eerst de sociale maatregelen opsommen: opschorting der huurgelden, oprichting van de toekomstige "Beurzen van de arbeid", afschaffing van de nachtarbeid bij bakkers, verbod van boetes en afhoudingen op het loon in de ateliers en in de administratie, afschaffingen van de Bergen van Barmhartigheid, verplicht en gratis lekenonderwijs met inbegrip van beroepsscholing. Bovendien werd een lijst aangelegd van verlaten fabrieken, om ze over te dragen op arbeidscoöperatieven.

Er werden ook sterke symbolische maatregelen genomen. Zo werd het staand leger afgeschaft en vervangen door de Nationale Garde, waarvan alle burgers verplicht deel uitmaakten. Voorts werden alle verantwoordelijken in de administratie, het gerecht, het onderwijs en de Nationale Garde rechtstreeks verkozen, ontvingen zij een gewoon arbeidersloon en waren zij permanent afzetbaar. Bovendien werd ook een radicale scheiding van Kerk en Staat doorgevoerd. Heel symbolisch waren ook het vernietigen van de keizerlijke kolonne op de Vendôme- plaats, het in brand steken van het huis van Thiers en het verbranden van de guillotine. Moderniteit van de Commune

We zouden graag twee aspecten in de verf zetten, die getuigen van de "moderniteit" van de Commune: het gaat om de kwestie van de vrouwen en de buitenlanders.

De vrouwen waren massaal aanwezig in de mobilisaties en waren georganiseerd in wijkraden. Naast Louise Michel, die iedereen wel kent, mogen we ook Elisabeth Dimitrieff niet vergeten, de oprichtster van de eerste Vrouwen-Unie. Meer dan duizend vrouwen zullen voor de oorlogsrechtbank verschijnen, en men zal hen beschuldigen van het in brand steken van de huizen der bourgeoisie. Ze zullen in de latere literatuur vaak belasterd worden, zoals door Alexandre Dumas jr. (de auteur van "La Dame aux Camélias"), die zich als volgt over hen durfde uitte drukken: "We zullen maar zwijgen over hun wijfjes, uit respect voor de vrouwen op wie ze gelijken - wanneer ze dood zijn."

Wat de buitenlanders betreft, die namen met honderden deel aan de Commune en velen onder hen namen zelfs leidende functies in. Zo waren de beste generaals Polen (Dombrowski en Wroblewski) en de Minister van Arbeid was een Hongaarse Jood, die als arbeider in een juwelierszaak werkte, Leo Frankel genaamd. Hij werd verkozen door de Algemene Raad volgens het advies van de verkiezingscommissie. Ik citeer: "Gesteld dat de vlag van de Commune die van de universele republiek is; gesteld dat elke gemeenschap het recht heeft om het burgerschap toe te kennen aan de buitenlanders die haar dienen (..), is de commissie van oordeel dat buitenlanders kunnen toegelaten worden en stelt ze de benoeming van medeburger Frankel voor." Een dergelijke eer zou aan medeburger Frankel niet te beurt zijn gevallen onder de heerschappij van de "socialist" Jospin...

Het neerslaan van de Commune door de legers van Versailles is maar al te goed bekend: de 21ste mei begint de "Bloedige Week", een van de gruwelijkste massamoorden ooit, uitgevoerd door een verzwakt machtsapparaat, dat zich wou wreken en de arbeidersklasse voor lange tijd wou verpletteren. Er vielen meer dan 20.000 doden en duizenden anderen werden gedeporteerd.

Zwakheden en lessen

Marx, Engels, Lenin en Trotsky hebben uit deze 72 dagen vele lessen getrokken. Allen zijn ze het eens over de voornaamste zwakte van de Commune: ze heeft de limieten van de spontane massa-actie aangetoond. De massa's vertoonden immers de neiging om zich tevreden te stellen met de eerste successen, en het in het midden van de weg voor bekeken te houden.

Het Parijse proletariaat had haar machtsovername niet aan zichzelf te danken. Door het gebrek aan bewuste revolutionaire leiding lieten de massa's belangrijke gelegenheden aan zich voorbijgaan om de vijand te vernietigen. Hun twee belangrijkste fouten waren dat men niet onmiddellijk op Versailles marcheerde en dat men een heilig respect had voor het privé-bezit, in het bijzonder voor de Banque de France (die de regering van Versailles financierde).

De Commune sterkte Marx in zijn overtuiging dat de burgerlijke Staat niet kan hervormd worden, maar moet verbrijzeld worden en vervangen door andere instellingen. De Commune was hier reeds mee begonnen, maar slechts op zeer voorzichtige wijze. Door deze weifelende houding kon de burgerlijke Staat zich weder opbouwen in Versailles, en de vertegenwoordigers van deze Staat richtten - hoewel ze "republikeins" waren - het grootste bloedbad onder de arbeidersklasse uit de Franse geschiedenis aan.

De belangrijkste les uit de Commune, die ook is bevestigd door latere revolutionaire experimenten, is misschien het belang van goed georganiseerde revolutionaire organisaties. Nooit is een spontane volksofstand er in geslaagd om het kapitalistische regime omver te werpen en de macht van de arbeiders te verzekeren. Het bestaan van een of meerdere revolutionaire organisaties met banden met de massa's is dus een noodzakelijke, maar daarom niet een voldoende voorwaarde voor de opbouw van een zelfbeheerde, socialistische samenleving. De Russische, Chinese en Vietnamese revoluties hebben immers aangetoond dat de natuur van dergelijke organisaties (democratisch en geïnspireerd door de idealen van de Commune) minstens even belangrijk is als hun bestaan.